

БОЛОВСРОЛ,
ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ

БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
БОЛОВСРОЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТӨВ

ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ҮНЭЛГЭЭ-2023 БҮРЭН ДУНД БОЛОВСРОЛ

11
АНГИ

ХИМИ

ХУВИЛБАР А

Аймаг / дүүрэг: .....

Сум / сургууль: .....

Анги / бүлэг: .....

Сурагчийн овог: .....

Сурагчийн нэр: .....

Сурагчийн код: .....

Химийн элементүүдийн үелэх систем (хагас богино үет)

IA		IIA		IIIA		IVA		VA		VIA		VIIA		VIIIA																																					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18																																		
H 1.008 Устөрөгч	He 4.003 Гели	Li 6.941 Лити	Be 9.012 Берилли	B 10.811 Бор	C 12.011 Нүүрс төрөгч	N 14.007 Азот	O 15.999 Хүчилтөрөгч	F 18.998 Фтор	Ne 20.180 Неон	Na 22.990 Натри	Mg 24.305 Магни	Al 26.982 Хөнгөн цагаан	Si 28.086 Цахиур	P 30.974 Фосфор	S 32.066 Хүхэр	Cl 35.453 Хлор	Ar 39.948 Аргон																																		
K 39.098 Кали	Ca 40.078 Кальци	Sc 44.956 Сканди	Ti 47.880 Титан	V 50.942 Ванади	Cr 51.996 Хром	Mn 54.938 Манган	Fe 55.847 Төмөр	Co 58.933 Кобальт	Ni 58.693 Никель	Zn 65.390 Цайр	Ga 69.723 Галли	Ge 72.610 Германи	As 74.922 Мишьяк	Se 78.960 Селен	Br 79.904 Бром	Kr 83.800 Криптон	Rb 85.468 Рубиди	Sr 87.620 Стронци	Y 88.906 Иттри	Zr 91.224 Циркони	Nb 92.906 Необи	Mo 95.940 Молибден	Tc [97.907] Техници	Ru 101.070 Рутени	Rh 102.906 Роди	Pd 106.420 Паллади	Ag 107.868 Мөнгө	Cd 112.411 Кадми	In 114.818 Инди	Sn 118.710 Цагаан тугалга	Sb 121.757 Сурьма	Te 127.600 Теллур	I 126.905 Иод	Xe 131.290 Ксенон	Cs 132.905 Цези	Ba 137.327 Бари	Hf 178.490 Гафни	Ta 180.948 Тантал	W 183.840 Вольфрам	Re 186.207 Рени	Os 190.230 Осми	Ir 192.220 Ириди	Pt 195.080 Цагаан алт	Au 196.967 Алт	Hg 200.590 Мөнгөн ус	Tl 204.383 Талли	Pb 207.200 Хар	Bi 208.980 Висмут	Po [209,932] Полони	At [209,987] Астат	Rd [222,018] Радон
Fr [223,020] Франци	Ra [226,025] Ради	Ac [227,028] Актини	La [138,906] Лантан	Ce [140,115] Цери	Pr [140,908] Празеодим	Nd [144,240] Неодим	Pm [144,913] Промети	Sm [150,340] Самари	Eu [151,965] Европи	Gd [157,250] Гадолини	Tb [158,925] Терби	Dy [162,500] Диспрози	Ho [164,930] Гольми	Er [167,260] Эрби	Tm [168,934] Тули	Yb [173,040] Иттерби	Lu [174,967] Лютеци	Ac [227,028] Актини	Th [232,038] Тори	Pa [231,036] Протактини	U [238,029] Уран	Np [237,048] Нептуни	Pu [244,064] Плутони	Am [243,061] Америци	Cm [247,070] Кюри	Bk [247,070] Беркли	Cf [251,080] Калифорни	Es [252,083] Эйнштейни	Fm [257,095] Ферми	Md [289,101] Менделееви	No [289,101] Нобели	Lr [262,110] Лоренси	La [138,906] Лантан	Ce [140,115] Цери	Pr [140,908] Празеодим	Nd [144,240] Неодим	Pm [144,913] Промети	Sm [150,340] Самари	Eu [151,965] Европи	Gd [157,250] Гадолини	Tb [158,925] Терби	Dy [162,500] Диспрози	Ho [164,930] Гольми	Er [167,260] Эрби	Tm [168,934] Тули	Yb [173,040] Иттерби	Lu [174,967] Лютеци				

* **La** 57 Лантан 138.906

** **Ac** 89-103 Актини 227.028

Зарим томъёонууд ба тогтмол стандартууд

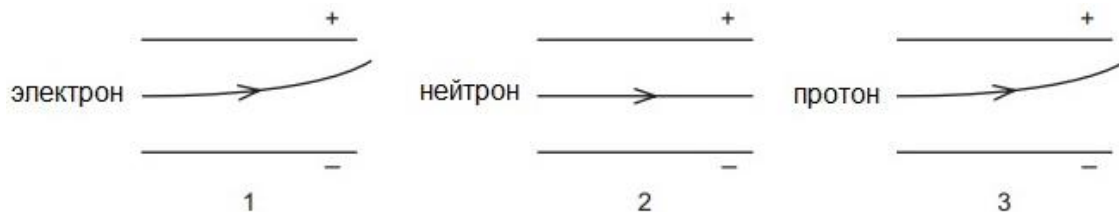
Молийн тоо ба масс	$n = m / M$
Молийн тоо ба эзлэхүүн	$n = V / V_m$
Молийн концентрац	$C_M = n_{(уусан\ бодис)} / V_{(уусмал)}$
Температур	$0^\circ\text{C} = 273\text{ K}$
Авогадрийн тогтмол	$N_A = 6.02 \times 10^{23}\text{ моль}^{-1}$
Молийн тоо ба жижиг хэсэг	$N = n \cdot N_A$
Хийн молийн эзлэхүүн	$V_m = 22.4\text{ дм}^3 \cdot \text{моль}^{-1}$ / Хэвийн нөхцөл (101 кПа ба 273 К) – д / $V_m = 24.8\text{ дм}^3 \cdot \text{моль}^{-1}$ / Стандарт нөхцөл (25°C ба 298 К) – д /
Даралт	$P = 1.01325 \times 10^5\text{ Па} = 101.325\text{ кПа} = 1\text{ атм}$
Хийн нийтлэг тогтмол	$R = 8.3145\text{ Ж} \cdot \text{K}^{-1} \cdot \text{моль}^{-1} = 0.08205\text{ атм} \cdot \text{л} \cdot \text{K}^{-1} \cdot \text{моль}^{-1}$
Фарадейн тогтмол	$F = 96485\text{ Кл моль}^{-1}$
Идеал хийн тэгшитгэл	$PV = nRT$
Гиббсийн чөлөөт энерги	$\Delta G = \Delta H - T \cdot \Delta S$

САНАМЖ

- Даалгаврыг 40 минутад гүйцэтгээрэй.
- Даалгавар тус бүрээс зөвхөн нэг хариултын хувилбарыг сонгож, хариултын хуудсанд зааврын дагуу харандаагаар будаарай.

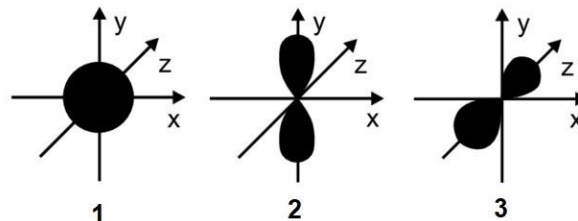
НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ: СОНГОХ ДААЛГАВАР

1. Доорх зурагт вакуум орчинд цахилгаан орны үйлчлэлээр атомын эгэл хэсгүүдийн урсгал хэрхэн өөрчлөгдөхийг харуулав.

Аль хос зураг нь эгэл хэсгийн урсгалыг зөв илэрхийлж байна вэ?

- A. 1 ба 2   B. 1 ба 3   C. 2 ба 3   D. 1, 2, 3
2. Зурагт өгөгдсөн 1, 2, 3 гэсэн дугаартай гурван орбиталын орон зайн хэлбэр, байрлалыг тодорхойлно уу.

- A. p_x, p_y ба p_z B. s, p_y ба p_z C. s, p_x ба p_z D. s, p_x ба p_y
3. Al^{3+} ионы электронт бүтцийн томъёог олоорой.

- A. $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^1$ B. $1s^2 2s^2 2p^6$ C. $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^4$ D. $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2$

4. 250.00 см^3 эзлэхүүнтэй $0.20 \text{ моль} \cdot \text{дм}^{-3}$ концентрацтай натрийн хлоридын уусмал бэлтгэхийн тулд хэчнээн моль NaCl авах хэрэгтэй вэ?

- A. 50.00   B. 1.25   C. 0.80   D. 0.05

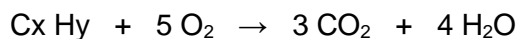
5. Бутаны эмпирик томъёог олоорой.

- A. C_4H_8 B. C_2H_5 C. C_4H_{10} D. C_2H_4

6. Нэгэн нүүрсустөрөгчийн 75% - ийг нүүрсустөрөгч эзэлдэг бол нүүрсустөрөгчийн томъёог сонгоорой.

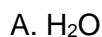
- A. CH_4 B. C_2H_4 C. C_2H_6 D. C_2H_2

7. Нэгэн органик нэгдлийг шатаажээ. Доорх тэгшитгэлд тохирох органик нэгдлийн томьёог сонгоорой.

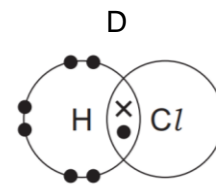
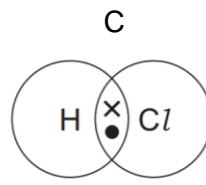
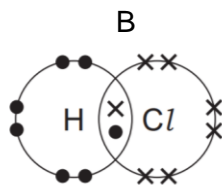
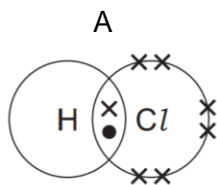

	X	Y
A	3	8
B	5	12
C	3	6
D	5	10

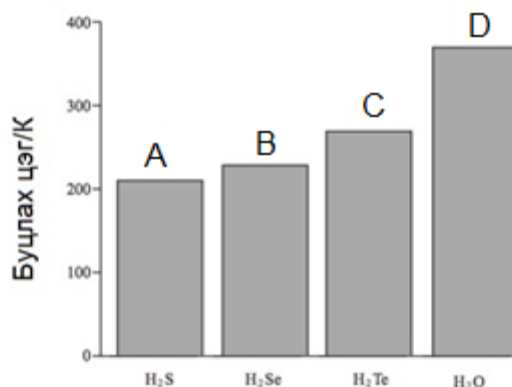
8. Доорх бодисуудаас аль нь ионы холбоотой вэ?

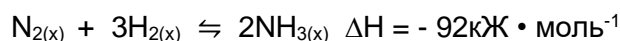
9. Устөрөгчийн хлоридын молекул дахь валентын электроныг аль цэг – хэрээс диаграмм нь зөв илэрхийлсэн байна вэ?

10. Графикийг ажиглаад устөрөгчийн холбоотой нэгдлийг сонгоорой.

11. Аммиак үйлдвэрлэх процессыг дараах тэгшитгэлээр илэрхийлнэ.

Температурыг нэмэгдүүлэх үед энэ урвалын хувьд гарах өөрчлөлтийг аль нь зөв илэрхийлж байна вэ?

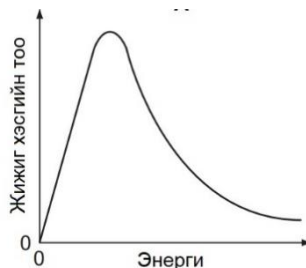
- A. Буцах болон шулуун урвалын хурд хоёулаа нэмэгдэнэ.
- B. Буцах урвалын хурд илүү нэмэгдэнэ.
- C. Шулуун урвалын хурд илүү нэмэгдэнэ.
- D. Буцах болон шулуун урвалын хурдад нөлөөлөхгүй.

12. 1.20 грамм этилийн спиртийг шатаахад 35.5 кЖ энерги ялгаруулсан бол этанолын үүсэхийн стандарт энтальпийн өөрчлөлтийг хэрхэн тодорхойлох вэ?

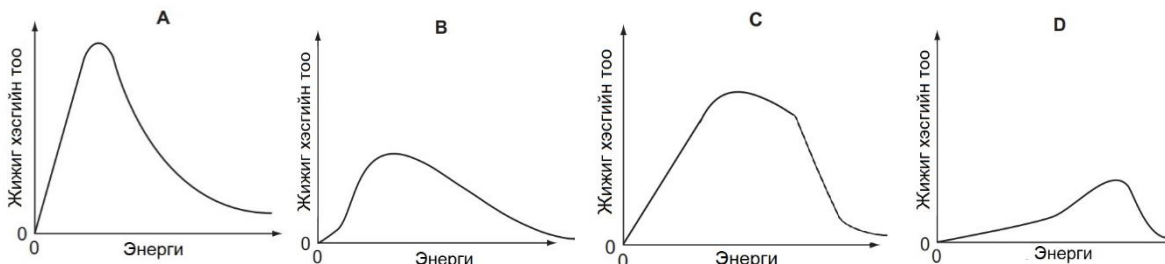
- A. $-(35.5 \times 46.0) / (1.20)$
- C. $(35.5 \times 46.0) / (1.20)$

- B. $-(35.5) / (1.20 \times 46.0)$
- D. $(35.5) / (1.20 \times 46.0)$

13. Тасалгааны температурт байх нэгэн хийн Больцманы тархалтын муруйг харуулав.

Хийн температурыг 500°C хүртэл нэмэгдүүлсэн бол аль диаграмм нь Больцманы тархалтын муруйг зөв илэрхийлэх вэ?

14. Дараах хос элементүүдээс аль нь сөрөг цахилгаан чанарын зөрөө хамгийн их байх вэ?

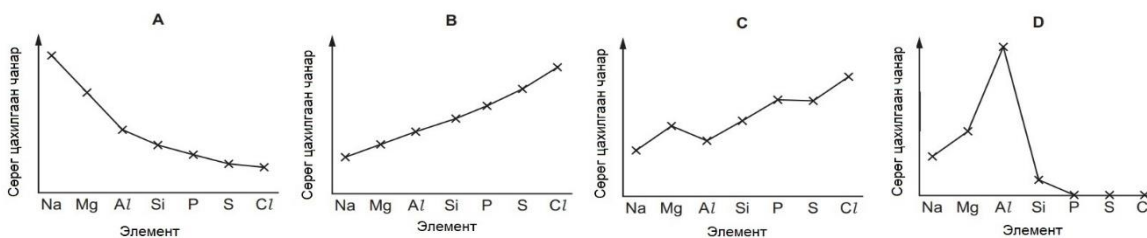
A. Li ба Cl

B. Na ба Br

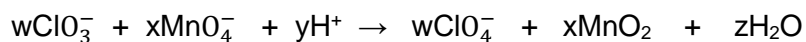
C. Li ба Br

D. Na ба Cl

15. Доорх графикуудаас аль нь 3 – р үеийн элементүүдийн цахилгаан сөрөг чанарыг зөв илэрхийлсэн байна вэ?

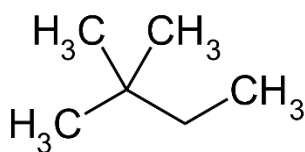

16. Дараах исэлдэх – ангижрах урвалын w, x, y – д тохирох зөв коэффициентийг сонгоно уу.

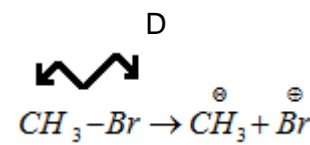
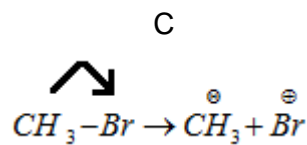
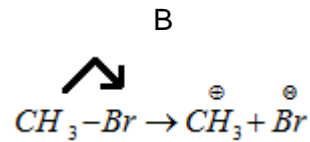
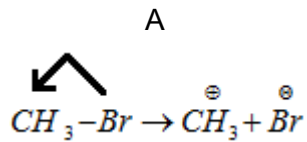
	w	x	y
A	1	1	2
B	2	2	2
C	2	3	8
D	3	2	2

17. Дараах нэгдлийг ИЮПАК нэршлийн дүрмээр нэрлэнэ үү?

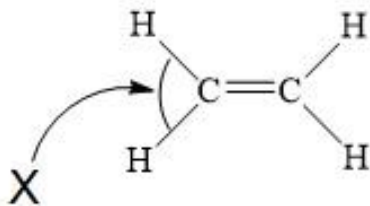

- A. 2, 2 диметил бутан
- B. 2, 3 диметил бутан
- C. 2 метил пентан
- D. 2, 4 диметил бутан

18. CH_3Br – ын гетеролитик тасралыг зөв илэрхийлсэн жишээг сонгоорой.

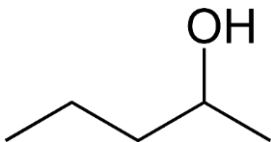

19. Доорх зурагт Х гэж тэмдэглэсэн холбооны өнцөг ($\angle\text{HCH}$) – ийг тодорхойлоорой.

- A. 120°
- B. 180°
- C. $109^\circ 28'$
- D. 111°

20. Нэгэн спиртийн зураасан томъёог зурагт үзүүлэв. Үүнийг нэрлээрэй.

- A. Бутан – 1 – ол
- B. Бутан – 2 – ол
- C. Пентан – 1 – ол
- D. Пентан – 2 – ол

Санамж:

Энэ хэсэг сонгох даалгавар биш тул зөв хариултыг олж тогтоож, харгалзах [a] үсгийн дагуу хариуг бөглөөрэй. Жишээлбэл: Зөв хариу 2-ыг сонгосон бол **a2** гэж бөглөнө.

Хэрэв бодлогын хариу бутархай тоо байвал бодлого тус бүрийн хариултын загварын дагуу бөглөнө. Жишээлбэл: Хариулт бөглөх загварыг [**ab.c**] гэсэн байдлаар өгсөн бодлогын хариу **45.2** гарсан гэж үзвэл хариуг **a4b5.c2** гэж бөглөнө.

ХОЁРДУГААР ХЭСЭГ: НӨХӨХ ДААЛГАВАР

2.1 Изотоп ба атом масс

Байгальд ванади нь ${}^{50}_{23}\text{V}$ (10%), ${}^{51}_{23}\text{V}$ (90%) гэсэн изотоптой. Уг мэдээллийг ашиглан доорх даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

Даалгавар

1. Ванадын изотопын тоо (**a**).
2. Ванадын дундаж атом масс (**bc.d**) – г тооцож олоорой.
3. Ванадын дэс дугаар (**ef**) – г олоорой.

2.2 Химийн энерги

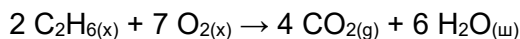
Урвалын дулааны илрэлийг тайлбарлахдаа доорх томъёог ашигладаг.

$\Delta H = (\text{Эх бодис дахь холбоо тасрахад шаардагдах энерги}) - (\text{Бүтээгдэхүүн дэх холбоо үүсэхэд ялгарах энерги})$

Дараах холбооны энергийн тоон утгууд өгөгдөв.

Химийн холбоо	Химийн холбооны энерги кЖ • моль ⁻¹
C – C	348
C = C	614
C – H	414
O – H	463
C = O	804
O = O	498

Этаны шатах урвалын тэгшитгэлийг ашиглан дараах даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

Даалгавар

1. Эх бодисуудын коэффициентийн нийлбэр (**a**) – ийг олно уу.
2. Этан шатах урвалын дулаан (**-bcde**) – ыг тооцоолно уу.
3. Этан шатах урвалын төрөл (**f**) – ийг тодорхойлно уу.

Экзотерм урвал – 1

Эндотерм урвал – 2